

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ
ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

A TÜRKÇE DERSİ UZUN TEZİ

‘ ... ’

Danışman öğretmen: Fatma SEVER

Öğrenci adı: Buse Melis

Öğrencinin soyadı: ALPÜREN

Diploma numarası:

Sözcük sayısı:

Araştırma Sorusu: Adalet Ağaoğlu'nun; Fikrimin İnce Gülü adlı yapıtında karakter hangi anlatım teknikleriyle gerçekçi kılınmış, karakter aracılığıyla hangi sorunsallar ortaya konmuştur?

ÖZ(ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya Diploma Programı, A Türkçe dersi kapsamında hazırlanan bu tezde, Adalet Ağaoğlu'nun Fikrimin İnce Gülü adlı yapıtında, kurmaca gerçeklik içerisinde, değişen toplumsal düzenin bireylerin kişisel gelişimi ve karakterleri üzerindeki etkisi ele alınmıştır.

Bu konunun seçilmesindeki amaç; kurmaca gerçeklik aracılığıyla toplumsal düzenin birey üzerindeki etkisinin ortaya çıkmasında anlatım tekniklerinin üstlendiği görevi sorgulamaktır.

Tezin ilk bölümünde odak figürün toplum düzeni etkisi altında şekillenen karakteri ve yitirdiği değerler incelenmiştir. Tezin ikinci bölümde odak figürün toplumla ve diğer bireylerle yaşadığı çatışmaların yanı sıra çevresinden uzaklaşarak içine düştüğü yalnızlık incelenmiştir. Tezin son bölümünde ise toplumun ahlaki değerlerindeki yozlaşma ve yolsuzluk sorunsalları ele alınmıştır.

Bu incelemelerin sonucunda Adalet Ağaoğlu'nun Fikrimin İnce Gülü adlı yapıtında kurmaca gerçeklik içerisinde var olan toplumsal yapıda bireylerin parayı elde etmek için toplumsal değerlere yüz çevirdiği ve bireysel çıkarları uğruna yalnızlaştığı ve yabancılaştığına tanıklık edilmiştir. Kullanılan anlatım teknikleriyle de okurun bu yalnızlaşma ve yabancılaşma sürecinde örtük ve açık iletileri edinmesinin kolaylaştığı görülmüştür.

Sözcük sayısı:150

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	4
1-Odak Figürün Karakter Çerçevesinin Okura Sunuluşu.....	6
2- Odak Figür, Uzam Etkileşimi ve Buna Bağlı Olarak Yaşadığı Çatışmalar.....	13
3- Yozlaşan Değerlerin Sunuluşu.....	16
SONUÇ.....	18

KAYNAKÇA

GİRİŞ

Roman, insan ve yaşam gerçekliğinin, sanatçı duyarlılığıyla sentezlenip, yeniden ortaya konmasıyla oluşan bir türdür. Romanlarda yaşanmış ya da yaşanması olası gerçeklikler kurmacayla aktarılır. Kimi romanlar insana ve yaşama ayna, kimileri ise prizma tutarlar. Bu yüzden ki, kimilerine yansıyan gerçeğin ta kendisi gibi dururken, kimilerine yansıyan gerçeküstü yaşam parçacılarıdır. Okur, kurmacaya yansıyanlar ışığında bazen gerçeklik, bazen de gerçekliğin parçaları arasında kendine yeni yaşam ve insan deneyimleri edinir.

Yazıldığı dönemin sorunlarına, toplum yapısına ışık tutan romanlar, yazınsal gerçeklik içinde, dönemin insanını ve gerçeklerini biçim ve içeriği beraber kullanarak okura aktarırlar. Romanlar doğdukları dönemin yaşı olmayan ölümsüz tanıklarındır. *'...gelişi güzel gökten inmez, onların yaratıcıları, ülkelerin iklimi, fiziksel, politik ve sosyal koşulları tarafından belirlenmiştir...'* (Moran,84) Sanatçı, toplumun bir parçası olarak, yaşadığı toplumun ve dönemin gerçekliğini, sorunlarını, coşkularını, acılarını ve değer yargılarını yapıtına yansıtır.

Bu bağlamda bakıldığında, romanda biçim ve içerik birbirinden ayrılması mümkün olmayan iki önemli yapı taşı olarak karşımıza çıkar. Birbirini tamamlayan bu iki öğeden biçim; betimlemeler, diyaloglar, iç monologlar, bilinç akışları, edebi alıntı ve geriye dönüş teknikleriyle kurmaca gerçekliğe sağlam bir temel oluşturur. Romandaki kişiler anlatım teknikleri yardımıyla romandan çıkıp, okurun yıllardır tanıdığı kanlı canlı bir insan gibi karşısına oturur. Okur, kişiler ve kişiler arası ilişkilerle tanıştırıldığında, geriye yaşanmış ya da yaşanması olası bir olayın edebi bir dille aktarımı kalır. Okur açısından roman kişilerini tanıdık, görünür kılan karakter çerçevesinin oluşturulma şeklidir. Fiziksel betimlemelerle karakterin dış gerçekliği, eylem ve davranışları, konuşmaları; iç monolog, bilinç akışı ve geriye dönüşlerle de iç gerçekliği ortaya konur. Bu yolla, yapıtta yer alan figürler, ait olduğu toplumun özelliklerini kurmaca gerçeklik içinde okura yansıtır. Dilin kullanılışı sayesinde

yapıtta yerini alan ‘...belirtik hakikat...’(Moran,278) biçim ve anlam arasındaki bağıın gücünü gösterir. Claude Levi-Strauss’unda yazdığı gibi ‘... *Soyut bir yanda somut bir başka yanda değildir. Biçim ve içerik aynı türdendir, aynı çözümlemeye bağlanır. İçerik gerçekliğini yapısından alır, biçim denilen şeyde içeriği oluşturan, yerel yapıların bir yapıda düzenlenişidir...*’(Yücel,56).

Fikrimin İnce Gülü adlı yapıt, odak figür Bayram’ın işçi olarak gittiği Almanya’dan köyüne gelene kadar yolda yaşadığı olaylar dizisini anlatır. Bir roman için kısa olan bu nesnel zaman boyunca, odak figürün geçmişi, yaşadığı iç sarsıntılar, toplumla arasındaki çatışmalar, yer edinebilme çabası ve yaşadığı olumsuz karakter gelişimi, anlatım teknikleri yardımıyla daha geniş bir öznel zaman içinde oluşturulma ve yapıttaki kurguyu nedensellik bağlamında oluşturma olanağı bulmuştur.

Adalet Ağaoğlu’nun ‘Fikrimin İnce Gülü’ adlı yapıtı edebiyatımızda ilk ‘yol romanı’ olarak karşımıza çıkar.Odak figür Bayram’ın çevresinde gelişen kurguda, dönemin ***Türkiye’sinde Almanya’ya işçi olarak gitme, ötekileştirilme, cehalet, yalnızlık ve birey olma çabası*** gibi sorunsallar işlenmiştir. Anlatım tekniklerinin önemli bir rol oynadığı ‘Fikrimin İnce Gülü’ romanında karakterin gelişimi bu yolla romanda yer bulmuştur da denilebilir.

Fikrimin İnce Gülü yapıtında merkeze yerleştirilen Bayram’ın köyüne dönüş serüveni anlatılırken, diğer yandan da farklı anlatım teknikleri yardımıyla yapıtın temel sorunsalları, Bayram’ın geçmişi ve karakterin oluşma süreci incelenir.

Yapıtta ana karakter Bayram, parçadan bütüne gitmek için kullanılmış, dönemin Alman işçi tipolojisinin özelliklerini yansıtmıştır. Bu sayede sosyal yapıdaki bozukluklar, kapitalizmin ezici gücü altında değişen insan portresi, dönemin ekonomik ve sosyal panoraması etkisinde şekil değiştiren değer yargıları işlenmiş; birey-toplum çatışması bireysel yaşam mücadelesi ve bireyin iç çatışması olarak okura aktarılmıştır.

Odak figür olan Bayram karakterinin okura sunulduğu, farklı anlatım teknikleri kullanılarak yapıt boyunca adım adım geliştirilmiştir. Bu anlatım tekniklerinden yararlanılması, karakterin farklı açılardan görülmesine olanak sağlarken, karakterin iç dünyasına da ayna tutmuş ve dönem insanının toplum tarafından dayatılan düşünce biçimlerinin etkileri altında nasıl şekillendiğini anlatmıştır.

Bu nedenle, bu yazma çalışmasında Adalet Ağaoğlu'nun Fikrimin İnce Gülü adlı yapıtında kullanılan anlatım tekniklerinin, okura, odak figürün sunulmasında nasıl bir sorumluluk üstlendiğini ve onun aracılığıyla yapıtta hangi sorunsalların ortaya konduğunu araştırmak amaç edinilmiştir.

I. ODAK FİGÜRÜN KARAKTER ÇERÇEVESİNİN OKURA SUNULUŞU

Bir bireyin karakter çerçevesinin oluşum süreci, anne karnında başlar, aile içinde kazanılan edinimler, okuldaki eğitim süreci, sosyal çevresinin değer yargıları ve toplumla ilişkisinin etkisi altında gelişimini tamamlar. Bu zaman süresince, toplumdaki diğer bireylerle olan ilişkiler, karakterin kendine olan özgüveninin ve saygısının oluşmasına zemin hazırlar. “İçinde yaşadığı toplumun bir ürünüdür”, denebilecek bu karakterler, toplumun değer yargılarını, önceliklerini ve olaylar karşısındaki tutumunu gösteren aynalardır. Kurmaca gerçeklikte yaratılan karakterler de gerçeklik kazanmak için bir anlamda yapıta bu süreci tamamlayarak katılırlar. Romanlarda karakterler oluşturulurken bir bireyin karakteri iki yol kullanılarak oluşturulur: Gösterme ve anlatma yolu. Karakter çerçevesi çizilirken yazar kendi anlatımına, diğer karakterlerin anlatımına, karakterin eylem ve davranışlarına, konuşmalarına, fiziksel betimlemesine yer verir. Gösterme yoluyla bireyin çevresi ile arasındaki iletişim, olaylar karşısındaki tutumu ve diyalogları yapıtta yer bulur. Bu sayede diğer karakterlerin düşüncelerini ve farklı açılardan nasıl bir karakter portresi çizildiğini görebiliriz. Karakter çerçevesi çizilirken bireyin davranışları ile değerlendirilmesi önemli bir ölçüttür çünkü

davranışlar bireyin iç dünyasının dışı vurumudur. Bir anlamda eylem ve davranışları onun iç dünyasını somutlaştırır, diyebiliriz. Bunun yanı sıra, iç monologlar ve bilinç akışı karakterin iç dünyası hakkında bilgi verme sorumluluğunu üstlenir. Bir karakterin anlatma ve gösterme yolu birlikte kullanılarak geliştirilmesi gerçekliğin daha sağlam bir nedensellikte oluşmasına yardımcı olur.

Fikrimin İnce Gülü adlı yapıtta, ana karakter Bayram, kendine güveni olmayan, dönemin sosyal yapısında saygın bir yer edinememiş, bu uğurda çaba harcadığı süre boyunca da karakter değişimine uğramıştır. Yayılan kapitalizmin etkisi altında, toplumun yeniden kurduğu hiyerarşi sisteminin küçük ve sıradan bir parçası olarak geçirdiği gençlik yılları, Bayram'ın değer yargılarını zamanla kaybetmesine neden olmuştur. Bir bakıma odak figürü, duygulardan ve insani ahlak çerçevesinden uzak, iç çıkarlarına dönük, rekabet dolu bu kalabalık düzende kendi yalnızlığına itmiştir. Yapıt odaklı ele alındığında, yaşadığı geçmiş ve toplum, Bayram'ın karakterini ve geleceğini eline almış, bir taşı işler gibi işleyerek toplumdaki her birey gibi onu da fabrikasyon bir oyuncuğa dönüştürmüştür, diyebiliriz.

Yapıtta ironi(=alaysılama) olarak okura sunulan odak figürün, toplum içinde saygın biri olabilmek için ait olduğu yaşadığı sosyal sırt çevirmesidir. Yapıtta değinilen sorunsallardan birisi, sosyal düzenin etkisinde şekil değiştiren insan tipidir. Bayram, iki kültür arasına sıkışmış, büyük hayallerle ve umutlarla Almanya'ya göç etmiş, ama herkes gibi hayal kırıklığına uğramış bir işçiyi simgeler yapıtta. Başka bir deyişle, Bayram yapıtta ele alınan sorunsallardan; ötekileştirilme, cehalet, yalnızlık ve birey olma çabasının somut görüntüsüdür. Anlatım yolu ile oluşturulan dış görünüş, karakterin gelişiminde farklı bir görev üstlenir. Giyim tarzı, duruşu, eylem ve davranışları, jest ve mimikleri, karakterin, ekonomik durumu, karakteristik özellikleri ve benimsediği yaşam tarzı hakkında bilgi verir.

Yapıtta, Bayram karakterinin dış betimlemesi bir leitmotiv olarak her bölümde yinelenmiştir. Betimlemeler giyimde statü göstergesi olarak etiketlenilmiş markalar tekstil ürünleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Her betimlemenin içinde Balkız'ın da tasvir edilmesi, Mercedes'inin Bayram için önemini ifade eden işlevsel bir nitelik taşır. Bir karakterin betimlenmesinde bazen fiziksel betimlemeler öne çıkarılırken, Bayram'ın betimlemesinde tensel betimlemelerden çok kılık kıyafetlerinin anlatıldığını görürüz. Bu söylem, Bayram'ın karakterindeki duygusal ve insani değerlerden uzak yapısını maddeleşmiş değerlerle doldurmaya çalıştığına bir gönderme niteliğindedir. Bayram'ı Bayram yapan, onun eğitim seviyesi, tavır ve davranışları gibi içsel gelişmişliği gösteren olgulardan çok, maddesel olarak sahip olduğu ve onlar olmadan özgüvenini sağlayamadığı arabası ve statüsünü gösterdiğine inandığı diğer eşyalarıdır. Bu nedendir ki, Bayram'ın betimlemesi marka giyimi olmadan işlevsel bir nitelik kazanamaz:

'...Bu şapka, o kravatlar, arka cama bir naylon torbada asılı o takım elbise, bir fotoğraf makinesi,yine kendine estetik bir yağmurluk, bu Franz Lehar'lı gömlek, sonra, Mercedes'in bütün geçmiş yıllarına ait modelleriyle desenlenmiş bir başka gömlek,- fakat bunu varışa saklıyor; akşama , varacağı yere Mercedes'iyile takım girecek...'...Franz Lehar'lı gömleği içinde yeniden Mercedes'li varlığından hoşnut Bayram oluyor...' "

(Ağaoğlu,2011:4, 49).

Yapıt boyunca hareketli bir uzam içinde yer değiştirirken odak figürün karşılaştıkları, bilinç akışı ve geriye dönüşlerle karakter için önemli olayların irdelenmesine, çatışmalarının su yüzüne çıkmasına neden olmuştur. Okur bu geriye dönüşlerle onun yaşadıklarını neden-sonuç-bağlamında anlama olanağı yakalar. Belirli bir uzama sıkışıp kalmamış olması, odak figürün iç hesaplaşmalarına rahatlıkla odaklanıp, bir film akşında tüm hayatını gözlemlemesine ve gelgitlerini bir yolculuğa sığdırmasına olanak sağlar. Bilinç akışı, bu

noktada önemli bir araç olarak kullanılan anlatım tekniklerinden biridir. Bayram'ın hayatını şekillendiren ve figürde önemli izler bırakan bu önemli olaylar, yol boyu farklı uyarılar sayesinde, figürün zihnindeki Bayram'ın içinde yarattığı çatışma ortamında yerini almıştır. Maddi gücün “her şey” olarak algılandığı bu dönemde, figürler arası iletişim bu yönde şekillenmiştir. Maddi açıdan bakıldığında, toplumun en alt sınıfına ait olan Bayram, hor görüldüğü bu topluma karşı içten içe bir kin beslemiş, Almanya'da yaşadığı dönem boyunca varlıklı olarak köyüne döneceği günün hayalini kurmuştur. Almanya'da çalıştığı süre boyunca kazandığı parayı büyük umutlarla, kuruşunu bile harcamadan biriktirmiş ve kendisini “Bayram” yaptığına inandığı Mercedes'ini – Balkız'ını- almıştır. Arabasına isim vermesi, onu kişileştirmesi okur açısından dikkat çekicidir. Balkız, onun ulaşmak ait olmak istediği sınıfın simgesidir. Başka bir anlamda da yalnızlığını paylaştığı arkadaşı hiç olmayan dostudur. Yol boyunca, köyüne gittiği zaman ‘Balkız’ sayesinde göreceği saygının hayalini kurmuş ve bu hayalinden büyük bir zevk almıştır:

‘...Yoksa bu, Ballıhisar'ın, Ballıhisarlı'dan çok küfür yemiş, onları ardından çok güldürmüş Bayram'ı mı? ... Gelin de, beğenmediğiniz, alaya aldığınız bu Bayram gibi, atların yerine bir taksi koyun bakalım...’(Ağaoğlu,2011:86).

Elbette ki Bayram'ın karakter çerçevesinin gelişimini etkileyen, sadece yaşadığı köy hayatı değildir. Almanya'ya işçi olarak giden birçok bireyin yaşadığı yalnızlık sorunu Bayram'ın bu denli bencil bir karaktere sahip olması üzerindeki bir diğer önemli etkidir. Sosyal çevresiyle olumlu ve yapıcı ilişkiler kurmaya zaten hazır olmayan Bayram'ın yaşadığı yer değişimi, kültürler arasında sıkışma, insan biyolojisini zorlayan uzun çalışma saatleri, karakteri, daha da bireysel, öz çıkarlarına dönük bir hayat tarzının içine sürüklemiştir.

İç monolog tekniği, yapıttaki bir karakterin kendi kendine içinde bulunduğu durumdan konu olarak fazla ayrılmadan yaptığı konuşmadır. Yalın anlamıyla iç ses okura karakterin iç

dünyasını örtüsüz, süssüz ortaya koyandır da diyebiliriz. Ana karakter Bayram'ın yaşadığı duygusal gelgitler, iç sarsıntı nöbetleri, derinlere gömülü kalmış duyguları, karakterin iç monologlarında geçmişle hesaplaşma ve hayatı sorgulama olarak sunulmuştur: '*...an Almanya'nın hele o ilk yılını ve bütün akşamlarını, ağla...*', '*...sen ne yapacaksın, diyen eden yok...*' (Ağaoğlu,2011:72, 73).

Odak figürün hayata bakış açısını şekillendiren, dönemin sosyal panoraması ve kapitalist sistemin baskısı altında yeni bir ruh kazanmış değer yargıları, çoğunlukla iç monologlar şeklinde Bayram'ın iç çatışmaları olarak yapıtta yerini almıştır. Yoksul kesimin varsıl insanlar tarafından hor görüldüğü, az ücretle ağır çalışma koşulları altında iş gücü olarak sömürüldüğü toplumda odak figür Bayram, ömrünü adayarak sahip olduğu eşyalarla –arabası “Balkız”-bir statü sahibi olmaya çalışmış ve bu sayede saygı görüp, insan gibi yaşamayı hedeflemiştir:

“ ...Lakin, daha varır varmaz el açmak olur mu? Yakışır mı bir Mercedes taksisinin Bayram'ına ,ha?...”, “...Arabasız sen nereye katılır karışırın?... (Ağaoğlu,2011:71,73).

Bayramın tüketim ekonomisinin hüküm sürdüğü bu toplumda, nasıl da kendisi olmaktan çıktığı, sistemin çarkları arasında ezilip kaldığı ve insan olarak saygı görmeyi beklemek yerine insanın ürettiği araca olan zorunluluğu, iç monolog tekniğiyle aktarılmış ve okura sistemi ve yarattığı yeni insanı sorgulama şansı sunmuştur.

Yapıt, toplumdaki var olan koşulların etkisi altında oluşmuş insan portresinden küçük bir kesiti oluşturan Bayram aracılığıyla, dönem insanların çoğunluğunun zihninde hüküm süren bir hayalin yapısını vurgulamış, her aşamada daha ayrıntılı ve sorgulayıcı bir üslupla gözler önüne sermiştir. İnsanlara kişisel çıkarlarına dönük olmayı, kendini paçasını kurtarıp hayatını kazanmayı, cebindeki parası, sahip olduğu evi ve arabasıyla saygı duyulma fikrini dayatan bu anlayış, insanları bencilleştirmiş ve büyük toplumlar içindeki kalabalıklarda yapayalnız bir hayata sürüklemiştir. Sosyal yapıdaki bu önlenemez bozulma, insanlar arasındaki ilişkileri yok etmiş, samimiyetsiz çıkarlar üzerine kurulu, arada bir kesişen hayatlar yaratmıştır.

Bayram'ın köylüsü olan Veli, Almanya'da yaşadıkları süre boyunca, Bayram'ın en büyük destekçisi olmuştur. Fakat, iki figürün de kendi çıkarları doğrultusunda şekil vermek istedikleri ilişkileri, zaman içerisinde onarılmaz bir yara halini almıştır. Bayram ve Veli'nin arasında geçen anlaşmazlığın temeli, aralarındaki ilişkinin maddeleşmesi ve samimiyetini kaybetmesinden kaynaklandığı, bazı kesitlerdeki geri dönüş ve iç monolog teknikleri ile ortaya konulanlardan anlaşılabilir: “...Fakat artık hepsi küs Bayram'a. Çocuklar görmemezliğe gelmek için tembihli: Elbet bir gün onun da başı dara gelir. Elbet o da sıkışır bir gün. Bak bakalım, döner bakar mıyız biz de ona?” (Ağaoğlu,2011:42).

Bayram'ın, Almanya'ya beraber gittiği Veli'den zamanla daha çok önemseydiği arabasına olan bağlılığının artmasıyla kopar. İlişkilerinin bozulmasında arabanın önemli bir rol oynadığı unutulmamalıdır. Öyle ki, yolculuğun başında, arabasında yer olmasına rağmen, Veli'nin televizyonunu köye kadar götürmeyi canından çok değer verdiği arabasını korumak için reddetmiştir. Daha da ileri gitmiş, yolculuk sürecinde Veli'nin kaza yaptığını görmüş, belki arabaya birilerini verir diye durumlarını öğrenmek için bile durmamıştır. Bütün bunların yanında, Bayram, kendisini anlam veremediği duygusal bir çatışma içinde bulur. Bayram'ı ele geçirmiş olan bencilliği ve zaman içinde yitirdiği insani duygularına karşın, hala içinde barındırdığı vicdanının sesini duyması onu şaşırtır. Okur ilk kez Bayram'ı maddi değil manevi bir sorgulamayla bulur. Odak figürün içinde kurmaya çalıştığı parçalardan birinin yeri oynamıştır,artık:

‘...Suç bende değil, ben söyledim ona. Yükleme bu kadar dedim. Kaldırmaz bu araba. Arabaya yazık...’ ‘...Yine de içinde yerine oturmayan bir vida. Yine de bir vidı vidı yüreğinde. Çok inceden başlayan, tanımadığı bir köşede kımıldayan... Arabasıyla kendini aşan...’ (Ağaoğlu,2011:130).

Dönemin siyasi ve ekonomik yapısının etkileri altında insani değerlerin yitimine de değinen yapıt, Bayram karakterinin sahip olmak istediği maddi kıymetlerden uzaklaşmamak için

çevresinde olup bitenlere kulaklarını tıkadığını vurgulamaktadır. Bayram, haklıyı haksızı ya da doğruyu yanlış sorgulamaksızın, olana bitene tepkisiz kalmanın yanı sıra onları görmezden de gelir. Toplumsal geleceğin bir parçası olmaya değil, bireysel geleceğini oluşturmaya odaklanır:

‘...Bulaştırmadan kendine. Yanında kim, neden söz ederse etsin, duyma. Konuşma. Tuzağa düşürtme kendini. Kışlada geceleri kim haklı, kim haksız, kim vatan hayını, kim değil; kim devirmeye kalkmış devlet babayı, kim kalkmamış; asker mi, sivil mi, yoksa ikisi baş başa el ele mi; bunlar konuşulurkene sağır ve samut olacaksın...’, “...Oysa, çoğu Türk işçisi Bayram’ı sevmiyordu; Kopmaz, bulaşmaz, küçük çıkarlarına hepsinden fazla düşkün olan Bayram’ı... Bir memleket meselesi konuşmaya kalkarsın, hık mık. Bunda ses yok...” (Ağaoğlu,2011:84,250).

Başka bir deyişle, Bayram toplum tarafından kabul görmek için uğraş verirken, farkında olmadan toplumdan uzaklaşmış, yabancılaşmıştır. Sistemin insanları ve düşünce yapılarını baskılaması ve sorgulayan taraflarını köreltmesi, toplum içindeki karakterlerin zamanla tek tip hale gelmesine ve kendi bireysel sorunlarına gömülmelerine neden olmuştur. Bu bağlamda, Bayram ve onun gibi karakterlerin kabul görme uğraşlarının ters teptiği ve onları toplumdan daha da uzaklaştırdığı, ötekileştirdiği söylenebilir.

2. ODAK FİGÜR UZAM ETKİLEŞİMİ VE YAŞADIĞI ÇATIŞMALAR

Zaman ve uzam, insanın düşünce yapısını şekillendiren ve insanların yaşam tarzlarının değişmesine neden olan iki önemli öğedir. Bunlar, makinenin iki önemli çarkı gibi beraber çalışırlar. Dünden bugüne süregelen yaşamda, toplumların algılarını, değer yargılarını ve yaşayış biçimlerini değiştirmekte etkin rol almışlardır. Gelişim süreci olarak da nitelendirilebilecek bu olay, her toplum tarafından farklı zaman dilimleri içerisinde yaşanır. Bazı toplumlar zamanın getirdiği yenilikleri daha hızlı özümseyebilirken, bazıları için yenilikleri kabul edip hayatlarına sokmak daha zordur. Yenilikleri yavaş hazmeden bu toplumlar, 'çağa ayak uydurma' telaşı içinde, önem verdikleri kültürel ve ahlaki yanlarından uzaklaşırlar.

Zaman içinde gelişim olarak adlandırılan bu süreç, bireye indirgenildiğinde ise toplumun içinde bulunduğu karmaşanın küçük bir benzeri ile karşılaşılır. Çağı yakalamaya çalışan birey, toplumla çatışmalar yaşamaya başlar. Bu çatışmalar bir tarafta bireyin aidiyet duygusuna ulaşma arzusu olarak ortaya çıkabilirken, diğer taraftan bireyin yalnızlığı ve aidiyetsizliğinin sonucu toplumdaki kendini soyutlaması olabilir. Her ikisi de bireyin yaşayacağı iç çatışmaların habercisi olarak dikkat çeker.

Fikrimin İnce Gülü adlı yapıtta, kurmaca gerçeklik içerisinde oluşturmuş yeni bir dünya düzeni vardır. Bu yeni dünya düzeninde para egemendir. Paranın egemen olduğu bu düzende manevi değerlerin bir önemi yoktur. Sanayinin gelişmesi ve ekonomide ezici güç olarak devleşen paranın, toplumdaki sınıflar arası geçişleri engellemesi, insanları yeni bir yaşam sürecine itmiştir. Bu yaşam sürecinde insanlar kendi yalnızlıkları içinde kişisel çıkarlarını ön planda tutmuş ve insanların ikili ilişkilere verdikleri önem gitgide azalmıştır. Almanya uzamında yaşanan gelişmeler, dünya üzerindeki çoğu toplumu etkisi altına almıştır. Sanayinin gelişmesi üretim olduğu kadar tüketimi de hızlandırmıştır. Odak figür Bayram'ın üzerinden

toplumun bütününe gidildiğinde, toplumdaki bireylerin bir sınıfa aidiyet duyup, bu sınıf tarafından kabul görebilmek için fabrikasyon ürünlere ihtiyaç duyduğu görülür. Fabrikasyon ürünlerle kendi etiketlerini oluşturan bireylerin, toplumun sınıfları arasındaki geçişleri de zorlaştırmıştır. Kısır bir döngü halini alan bu durum, zaman içinde insanları tek tip robotlara dönüştürmüştür.

Toplumun Bayram'a dayattığı insan tipinde, sevgi ve duyguların egemenliğinde alınabilmesi mümkün olabilecek kararlara yer yoktur. Topluma ayak uydurma sürecinde bocalamış olan odak figür, uğruna çalıştığı arabanın, toplum tarafından kabul görmek ve saygınlık için bir araç olduğunu zamanla unutmuş ve araba sahibi olmayı hayatının temel amacı olarak belirlemiştir. İnsani yanıyla, bir amaç uğruna çalışan yanı arasında denge kuramayan Bayram, onu insan yapan değerlerini zaman içinde unutmuştur. Bu orantısız değişim, Bayram'ı topluma karşı saygınlık kazanmaya çalışırken topluma rağmen yaşamak ve çabalamak zorunda bırakmıştır.

Yapıttan bir örnekle ifade etmek gerekirse; Bayram Edirne'de yemek molası verdiği bir yandan da arabasını insanlara gösterme çabasındadır. Başkaları tarafından beğenilmek, saygı görmek ve birkaç güzel sözle gururunun okşanması Bayram'a bugüne kadar çektiklerinin boşa olmadığını gösterecektir. Park bekçisinin "Balkız" için söylediği güzel sözler karşısında Bayram, tam da bekçiyle duygusal bir yakınlık hissetmiştir ki, bekçinin Bayram'a karşı takındığı hayran tavrın başka bir arabanın gelmesiyle son bulması buna engel olur. Bayram'ın toplumla yaşadığı çatışmaların temeli, bekçi ile arasında geçen diyaloglarda da hissettirilmiştir. Bayram arabası ile saygın bir birey olarak kabul görme amacına ulaşamadıkça, toplumla arasındaki duvarı bir sıra daha örerek yükseltmiştir. Bunun temelinde, toplumun Bayram'dan beklediği davranış biçimlerinin Bayram'da olmayışdır:

'...Tütüyor burası beyim. Oralar nasıldı?

'"Beyim"' diyen ağzına kurban olsun bu Bayram. İşte ben insanlıktan bunu anlar bunu bilirim.Kapıkule'dekilerde insan mı canım?..Anladık çok, pek çok taksi görüyorlar. Kanıksıyorlar. Ee bu adam görmüyor mu?...'

(Ağaoğlu,2011:66)

Bekçinin arabasına ve kendisine ilgisinin Kapıkule'den başka bir arabanın geçmesiyle kesilmesi karşısındaysa: *'Bununki de iş değil, köpeklik. Tam kendine layığını bulmuş işte. Bizim taksilerimizin önünden ardından havlayıp duracak böyle. Bin beter ol!...'* (Ağaoğlu,2011:69). değişik tutum ve davranışa dönüşür. Bayram'ın bekçiye karşı tutumu ve davranışındaki hızlı değişim, Bayram'ın toplumla arasındaki bağın ne kadar zayıf olduğunun bir göstergesidir. Bayram, toplumu anlamamış ve hoşuna gitmeyen her türlü şeyde çözümü, kaçmakta, aradaki bağları tamamen koparmakta bulmuştur.

3. DİYALOG TEKNİĞİYLE AKTARILAN YOZLAŞAN DEĞERLER

Yapıttaki kurmaca gerçeklik içinde, Bayram'ın yol boyunca yaşadığı olaylar dizisi, toplumdaki sosyal yapının yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu noktada, Bayram'ın çevresiyle etkileşimi, gümrüklerde insanlarla arasındaki iletişim, öz çıkarlarına dönük tavırları, toplumun günün şartlarına göre yeniden düzenlenmiş değer yargılarının aktarımı için kullanılan araçlar olduğu söylenebilir. Yukarıda sıralanan bozulmanın bir göstergesi olarak nitelendirilebilecek her noktanın asıl kaynağının, ekonomik çıkarlar olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, kapitalist düzen içinde oluşan toplumun, paranın ezici gücü olduğu dayatmasını, kabul ettiğini gösterir.

Ballıhisar'a dönüş yolculuğunda, Bayram'ın gümrüklerde gerekli işlemler için durması, devletin dairesinde yaşanan adam kayırma, rüşvet gibi bozulmaları sergiler niteliktedir. Üst düzey memurlar tarafından alınan küçük hediyelerin bazen amacını aşması, işlerini kolaylaştırmak için insanlar tarafından kullanılması, rüşvet sorunsalını beraberinde getirmiştir. İnsanlar tarafından yadırganamayacak kadar düzenin bir parçası olan bu bozukluk, öyle güçlü bir hal almıştır ki, uymayan kişiler için olumsuz sonuçlar yaratacağı kesin bir kural – bir gelenek – gibi kabul edilmiştir: *'...Biz bu ufak armağanları almak zorundayız...'* (Ağaoğlu,2011:43).

Ülkelerine dönerken, eş dostuna küçük, yeri geldiğinde “hava atmak”, “caka satmak” için kullanılan armağanlar getirmek isteyen Almancılar, yasal olmadığı halde bu kadar çok ürünü getirdiklerinde, gümrükteki memurlar tarafından -daha sonra kendi cebini doldurma amacı edinen- göz yumular başlar. Devlet kadrolarındaki bu bozulma, yapıtta kişiler arası diyaloglarda ve iç monologlarda verilmiştir.

Değişen düzen içerisinde, insanların yaşam tarzları daha çok bir yarış halini almıştır. Git gide bireysel dünyalarına kapanan karakterler için ilişkiler bir öncelik olmaktan çıkmış, toplumun

onlara dayattığı insan tipine sahip olmayı daha çok önemsemişlerdir. Bu tip, çok net çizgilerle belirlenmiş, bu netlik de hedefe ulaşma yolunda insanlar arasındaki rekabeti arttırmıştır. Kısa yoldan sonuca ulaşma isteği içinde olan bireyler, kısıtlı imkânlardan faydalanmak için adalet, vicdan gibi kavramlardan uzaklaşmışlardır. İnsani değerlerini yavaş yavaş yitirdiklerinin ayırtına bile varamayan karakterler zaman zaman uyanan vicdanlarını susturmak için toplumu suçlama yolunu seçmişlerdir. Bayram da içinde bulunduğu durum için toplumdaki diğer bireyleri suçlama yolunu seçmiş, iç hesaplaşmalardan kaçınmıştır. Odak figürün bu tutumu iç monologlarında da ifade edildiği gibi var olan düzene uyduğunu ifade etmesiyle sağlanır:

“...O Laborant olacak düzü 300 lira istedi. Almasaydı. İşini doğru yapsaydı. Benim aklımda mıydı sanki? Bu yolları biz kafamızdan mı uyduruyoruz? Kendiliğimizden mi öğreniyoruz?...”

“...İbrahim’e atlamanın, onu çürüğe çıkarttırıp yerine kendini yazdırmanın yollarını öğrenmekse bunlardan güç değilmiş meğer... Üç yüz laboranta, iki yüz her şeyi bilirim halliyle, beş yüz de pasaport tacirine”
(Ağaoğlu,2011:317).

SONUÇ

Adalet Ağaoğlu “Fikrimin İnce Gülü” adlı yapıtında, kurmaca içerisinde dönemin sistemi altında ezilmiş ve manevi değerlerinin çoğunu kaybetmiş bir insan tipini Bayram aracılığıyla çizmiştir. Yazar, dönemin Türk toplum yapısını bir seyahat serüvenine sığdırmış ve okuru toplumsal sorunsalları sorgulamaya itmiştir.

Sosyal yapıdaki değişim ve yozlaşma ile bireylerdeki değişim ve değer kaybı arasındaki bağ diyalog, geriye dönüş ve iç monolog tekniklerinden yararlanarak kurulmuştur. İç içe geçmiş öznel ve nesnel zaman, değişim süreci için nedensellik oluşturmuştur. Farklı anlatım teknikleri yapıttaki farklı karakterlerin bakış açılarını, sosyal yapıdaki konumlarını ve sosyal yapı ile karakter etkileşimini gözler önüne sermiştir.

Yapıttaki anlatım tekniklerinin, sosyal yapının bireyler üzerindeki etkisi okura sunulurken işlevsel bir değer taşıdıkları görülür. Kurmaca gerçeklik içinde toplumun tamamını etkisi altına almış olan algı- bireylerin para sahibi olarak saygı görme ve toplumda yer edinme hırısı- bireye indirgenmiş ve odak figür üzerinden sorgulanmıştır.

Kurmaca gerçeklik içinde hız kazanmış olan ekonomi ve buna bağlı olarak artan tüketim talebinin bireylerde en iyisine ‘sahip olma’ arzusunu ortaya çıkardığı görülmüştür. Zamanla ihtiyacı karşılamaktan çok tüketim egemenliğinde olan toplumda yer alma çabasına dönüşen bu döngü içinde bireylerin zamanla birbirlerinden uzaklaşıp bencilleşerek yalnızlaştıkları görülür. Bireylerin kişisel hırslarına yenilmesinin toplumun her kesimde oluşturduğu yozlaşmanın işlendiği yapıtta, devlet kadrolarındaki yolsuzluk sorunsalına da gümrüklerde yaşananlarla değinilmiştir.

Kurmaca gerçeklik içerisinde herkesin bireysel olarak yaşadığı daha iyisine sahip olma arzusunun onları, insanı insan yapan değerlerden uzaklaştırdığı ikili ilişkilerinde de de sorunlar yaşattığı görülür. İkili ilişkilerdeki sorunların zamanla birey ve toplum arasındaki

Çatışmalara dönüşmesi, bireylerin içinde buldukları sosyal yapıya ayak uydururken ne denli zorlandığının göstergesidir.

Sonuç olarak, Adalet Ağaoğlu'nun "Fikrimin İnce Gülü" adlı yapıtında figürler aracılığıyla "bozulan insani değerler", "maddecilik", "kamu sektöründe yozlaşma", "bireysel çıkarlar", "yalnızlık", 'yabancılaşma' ve "cehalet" gibi kavramlara ayna tutulmuştur.

KAYNAKÇA

- 1- AĞAOĞLU Adalet, Fikrimin İnce Gülü, İSTANBUL: İş bankası yayınları
- 2- MORAN Berna, Edebiyat Kuramları ve Eleřtiri, İSTANBUL:Cem,1991
- 3- YÜCEL Tahsin,Yazın ve Yaşam: İSTANBUL:Yol,1982